

Engelske Grundejere.

Af Fr. Krebs.

Under samme Overskrift er samme Gjenstand, nemlig den nye «Doomsday Book», allerede en Gang tidligere behandlet her i Tidsskriftet*), og naar nærværende Indsender ligesuldt bringer en Artikel herom, sker det, dels fordi han ønsker at give Læserne en fyldigere Oversigtstabel over Grundejerne i England og Wales, dels fordi han i sine Betragtninger over samme indtager et andet Standpunkt end det, de baade engelske og ikke-engelske Anmeldere, som hidtil ere komne Indsenderen for Øje, have indtaget. Selve Bogen har Indsenderen ikke set sig istand til at forskaffe sig; men dersom den, hvad der lader sig

*) Nationaløkonomisk Tidsskrift 7. Bd. S. 346 fg.

Vi have ikke villet nægte Hr. Stiftsfysikus Krebs Optagelsen af omstaaende Tabel; men vi maa dog gjøre opmærksom paa, hvad den ærede Indsender synes at have glemt: Nationaløkonomisk Tidsskrift har ikke blot i sit 7de Bd. i Artiklen «Engelske Grundejere» for to Aar siden omtalt den ny «Doomsday Book»; det har tillige i sit 10de Bd. i Artiklen «Bidrag til Spørgsmaalet om Skatter paa faste Ejendomme» meddelt en oplysende Tabel over Jordens Fordeling i Storbritannien og Irland. Der er bl. A. den Forskjel mellem den tidligere meddelte og den omstaaende Tabel, at denne kun omfatter England og Wales, hin derimod tillige Skotland (og Irland). Vi henviser til 10de Bd. S. 190 fg.

Red.

Engelske Grundejere.

Af Fr. Krebs.

Under samme Overskrift er samme Gjenstand, nemlig den nye «Doomsday Book», allerede en Gang tidligere behandlet her i Tidsskriftet*), og naar nærværende Indsender ligesuldt bringer en Artikel herom, sker det, dels fordi han ønsker at give Læserne en fyldigere Oversigtstabel over Grundejerne i England og Wales, dels fordi han i sine Betragtninger over samme indtager et andet Standpunkt end det, de baade engelske og ikke-engelske Anmeldere, som hidtil ere komne Indsenderen for Øje, have indtaget. Selve Bogen har Indsenderen ikke set sig istand til at forskaffe sig; men dersom den, hvad der lader sig

*) Nationaløkonomisk Tidsskrift 7. Bd. S. 346 fg.

Vi have ikke villet nægte Hr. Stiftsfysikus Krebs Optagelsen af omstaaende Tabel; men vi maa dog gjøre opmærksom paa, hvad den ærede Indsender synes at have glemt: Nationaløkonomisk Tidsskrift har ikke blot i sit 7de Bd. i Artiklen «Engelske Grundejere» for to Aar siden omtalt den ny «Doomsday Book»; det har tillige i sit 10de Bd. i Artiklen «Bidrag til Spørgsmaalet om Skatter paa faste Ejendomme» meddelt en oplysende Tabel over Jordens Fordeling i Storbritannien og Irland. Der er bl. A. den Forskjel mellem den tidligere meddelte og den omstaaende Tabel, at denne kun omfatter England og Wales, hin derimod tillige Skotland (og Irland). Vi henviser til 10de Bd. S. 190 fg.

Red.

Engelske Grundejere.

Ejendomsklasserne.	Antal af Ejere.	Klassens Areal i Acres.	Ejendommenes Gjennemsnitssætterielse i Acres.	Klassens samlede Indtægt af Jorden.	I Gjennemsnit pr. Acre. £ s. d.
Ejendomme paa under 1 Acres	703 289	151 148	0.2	20 127 650 £	192. 14. 1
Ejendomme paa fra 1 til 100 Acres	226 940	4 146 606	19.0	20 172 981 -	4. 17. 3
- 100 - 200	18 674	2 519 195	135	5 206 192 -	2. 1. 3
- 200 - 300	7 462	1 813 489	243	3 695 306 -	2. 0. 8
- 300 - 400	3 871	1 327 525	343	2 339 778 -	1. 15. 2
- 400 - 500	2 404	1 071 965	454	2 180 280 -	2. 0. 8
- 500 - 600	1 651	900 779	545	1 606 393 -	1. 15. 2
- 600 - 700	1 068	677 403	634	1 439 991 -	2. 2. 6
- 700 - 800	850	633 412	745	1 380 127 -	2. 3. 6
- 800 - 900	693	589 845	851	903 216 -	1. 10. 7
- 900 - 1000	530	500 633	945	1 187 859 -	2. 7. 5
- 1000 - 2000	2 717	3 794 789	1 396	7 803 492 -	2. 1. 1
- 2000 - 3000	995	2 426 662	2 439	4 557 370 -	1. 17. 6
- 3000 - 4000	559	1 947 971	3 485	3 387 991 -	1. 14. 9
- 4000 - 5000	260	1 161 916	4 469	1 645 471 -	1. 8. 4
- 5000 - 6000	215	1 174 612	5 463	1 630 413 -	1. 7. 9
- 6000 - 7000	132	859 486	6 511	1 234 748 -	1. 8. 9
- 7000 - 8000	94	693 820	7 381	878 169 -	1. 5. 3
- 8000 - 9000	83	704 472	8 487	1 118 288 -	1. 11. 9
- 9000 - 10 000	56	530 869	9 480	687 130 -	1. 5. 10
- over 10 000	293	5 386 913	18 385	7 169 788 -	1. 6. 8

formode, ikke indeholder Andet end en Registratur eller Fortegnelse over Grundejendommene i England, saa vilde idelmindste danske Læsere næppe høste større Udbytte deraf end det, der kan have af de fleste Anmeldelser, maaske knap saa stort. Omstaaende Tabel er tagen af Mr. William Nuttall's Artikel i «Transactions of the Manchester Statistical Society», og det er denne Tabel, Indsenderen agter at lægge til Grund for sine Betragtninger.

Vi, som ere vante til at skjelne ikke alene imellem Kjøbstædernes og Landdistrikternes Jord, men ogsaa, naar Talen er om Kjøbstæderne, skjelne imellem den bebyggede Del af disse og deres Marker, have forholdsvis let ved at udfinde, hvor megen Jord der i Danmark falder ind under det egentlige Agerbrug med hvad dertil hører, og hvor megen Jord, der er forbeholdt Kjøbstædernes Bygninger og industrielle Anlæg. Ganske anderledes er Forholdet i England. Der er Jord Jord, uanset hvad den saa benyttes til. Derved er det sket, at Ejendommene under 1 Acre udgjøre en saa formidabel Klasse. De 703 289 Lodder paa under 1 Acre ere selvfølgelig for den allerstørste Del Byggelodder, ihvorvel ogsaa nogle Havelodder og smaa Marklodder — lad os sige til et Beløb af en Femtedel — findes imellem dem. Hvad angaar den næste Klasse, Ejendommene paa fra 1 til 100 Acres, da gjælder noget Lignende om den. Mr. W. Nuttall er tilbøjelig til at antage, at de fire Femtedele af denne Klasse Ejere have under 50 Acre. Det turde maaske være tilladt at antage, at omtrent en Tredjedel af disse 226 940 Ejendomme maa tælles imellem Byggelodderne.

I England har man ikke Noget, som svarer til vor Hartkornsberegning. Havde man det og havde man benyttet den ved denne Registrering, vilde nogle af de

meget store Tal svinde forfærdeligt ind. De, som kjende Noget til vore Hedeegne, ville vide at vurdere denne Bemærkning; men jeg skal dog anføre et Exempel. Paa Læsø havde jeg en lille Ejendom, der stod for ganske lidt over 1 Td. Hartk. Til den hørte, foruden den 16—18 Tdr. Land store Indmark, c. 100 Tdr. Land Hede, og denne Hede maatte betragtes som god Hede, idet der kunde slaas en Mængde Lyng og skjæres gode Lyngtørv. 118 Tdr. Land lyder ganske anderledes end 1 Td. Hartk. — Hvor vilde ikke Hertugen af Northhumberlands 186 397 Acres og Hertugen af Davonshires 132 996 Acres antage et forholdsvis beskedent Ydre, dersom de bleve omsatte i Hartkorn. En uhyre stor Del af disse Hertugers Jord er ikke Andet end Bjerge og Bakker med noget tyndt Græs og Lyng, der ikke giver de derpaa græssende Faar saa megen Næring som vore simple Heder.

Før vi gaa videre, maa vi fremhæve en Udtalelse af den tidligere Anmelder her i Tidsskriftet. Ved at omtale de Fejl, hvorunder den nye «Doomsday Book» formentlig lider, siger han: «Den groveste af disse Fejl er unægtelig den, at naar en og samme Person besidder Ejendomme i forskjellige Grevskaber, opføres han i Reglen ligesaa mange Gange som ny Ejer.» Den engelske Forfatter, W. Nuttall, hvis Artikel nærværende Indsender har lagt til Grund for sine Bemærkninger, staar ligesaa meget som den danske Anmelder og den franske, E. Barbier, til hvem den danske støtter sig, paa St. Mills og Brights Side; men han fremhæver ikke denne Fejl, hvad han dog sikkerlig havde gjort, dersom den virkelig kan udøve nogen betydelig Indflydelse paa Optællingen i det Hele. At han skulde have overset den, er dog næppe rimeligt.

Ved et Møde i Edinburgh skal Lord Derby have ud-

talt sig saaledes: «Man har idelig og idelig paastaet, og selv saa udmærkede Mænd, som Mr. Mill og Mr. Bright have gjentaget denne Paastand, nemlig at hele Landets Jord var delt imellem 30 000 Ejere. Jeg har aldrig trot paa denne Historie, og for nogle Aar siden var jeg saa heldig at formaa den daværende Regering til at gjøre Skridt for at faa Sandheden heraf prøvet. Optællingen er endnu ikke helt sluttet, men jeg tror, at Ejernes Antal vil vise sig at være nærmere 600 000 end 30 000, altsaa tyve Gange saa stort som paastaet.» Hvilken af disse Paastande staar nu Sandheden nærmest? Aabenbart dog vistnok Lord Derbys.

Man kan, som sagt, uden at træde Sandheden for nær, antage, at der imellem de 703 289 Lodder paa under 1 Acre findes en hel Del Smaalodder, som svare til vore Husmandslodder og benyttes til Have- eller Agerjord. Vi have ovenfor nævnt en Femtedel, hvad giver 140 658 saadanne Smaalodder. Trækker man fra den næste Klasse — de 226 940 Lodder paa fra 1 til 100 Acres — en Tredjedel, faar man 151 294 Ejendomme, som svare til vore Bolssteder og smaa Bøndergaarde med fra 20 til 30 Acres. De 18 674 Ejendomme med fra 100 til 200 Acres svare til vore største Bøndergaarde og mindre Avlsgaarde. Samle vi dernæst alle Ejendommene paa fra 200 til 1000 Acres, faa vi 18 529 Gaarde, der nærmest kunne sammenlignes med vore Proprietærgaarde eller større Avlsgaarde. Paa den Maade faa vi ialt 339 155 Ejendomme, uden at medtage de 5404 Landejendomme paa over 1000 Acres, af hvilke nogle ere meget store. Man er saaledes ikke mere berettiget til at paastaa, at Englands Jord er delt imellem 30 000 Ejere, end naar man her i Landet ved Opregningen

af vore Jordbrug vilde slaa en Streg over alle vore Huse med Jord og en meget stor Del af vore Bøndergaarde.

Hvad nu angaar Indtægten, da er det ganske vist, at nogle af de allerstørste Ejendomme give en meget lav Indtægt, naar denne beregnes pr. Acre. Hertugen af Devonshire har maaske højt regnet knap 18 Kroner pr. Acre af sine 132 996 Acres; men det er endda ganske godt, naar man erindrer, at uhyre Strækninger af hans Ejendomme ikke ere andet end golde Bjerge og Bakker, som paa mange Steder knap yde Faar den tarveligste Næring. Den danske Anmelder bemærker i Slutningen af sin Artikel, at hvis man inddrog Irland og Skotland med i denne Ejendomsoversigt, «vilde man se, at netop de samme Personer, som eje Størstedelen af England, ogsaa eje Størstedelen af Irland og Skotland.» Muligt forholder det sig saaledes, hvad Skotland angaar, naar man kun tager Hensyn til Ejendommenes Areal, ikke til deres Værdi; hvad Irland angaar, holder hans Paastand dog næppe Stik. Undersøger man imidlertid disse uhyre skotske Ejendomme noget nærmere, vil man vistnok finde, at flere af dem ere temmelig værdiløse, idet ikke saa faa af dem ikkun benyttes som Jagtreviere, medens andre ene og alene skyldte de rige engelske Godsejeres Kapitaler, at de nu indbringe Noget. Hertugen af Sutherland, som Anmelderen selv nævner, afgiver i saa Henseende et ret træffende Exempel. Efter Anmelderens Opgivelse ejer Hertugen i England 33 000 Acres, i Skotland næsten 1 400 000 Acres. Det er bekjendt nok, at denne uhyre skotske Ejendom indtil i Begyndelsen af dette Aarhundrede for største Delen gav en saare ussel Indtægt. Disse tildels golde og øde Bjerge og Bakker beboedes af en halvild, tynd højskotsk Befolkning, der levede i en Armod og Usselhed, som man

vanskelig gjør sig nogen Forestilling om. Det var først, da den daværende Besidder ægtede en rig engelsk Arving, at han blev istand til at gjøre sig disse uhyre Strækninger indbringende. Han flyttede Befolkningen fra dens rædsomme Jordhytter imellem Bjergene ned til Stranden, hvor blandt Andet Fiskeriet kunde give dem en god Indtægt, og hvor han opførte gode Huse for dem. De, som ikke vilde finde sig i at lade sig flytte, maatte udvandre. Han tog saa fat paa det betydelige Arbejde, at kultivere disse udstrakte Arealer, saa at de bleve nogenlunde gode og tilgængelige Græsgange. Paa den Maade opnaede han at gjøre Ejendommen ret indbringende i Sammenligning med hvad den havde været. Istedetfor den tynde, halvville og tildels røverske Befolkning kan Ejendommen nu glæde sig ved en flere Gange talrigere og dertil vindskibelig Befolkning, som lever i gode Kaar. Man lærer blandt Andet heraf, at det dog stundom kan lykkes at gjøre Mennesker lykkelige — for saa vidt Lykken afhænger af det materielle Velvære — imod deres Vilje, hvad vor Tids Politikere og Statsmænd ere altfor tilbøjelige til at benægte, maaske fordi de heri finde et Forsvar for *laissez faire*-Systemet.

Naar man udelukkende holder Blikket fæstet paa Arealet uden Hensyn til dets Værdi, saa kan Mr. Bright nok have Ret, naar han siger: «5 000 000 Acres, eller mere end en Fjerdedel af Skotland, ejes af 21 Personer; og 8 000 000 Acres, eller henved Halvdelen af Skotland, besiddes af 49 Personer. 14 560 000 Acres, eller mere end Trefjerdedele af Skotland besiddes af 583 Personer, og 17 000 000 af 19 000 000 besiddes af 2583 Personer, medens Resten af Ejerne — lad os sige 132 000 — ikke besidde mere end den største Grundejer eller mere end

$\frac{1}{3}$ Acre hver. En eneste Grundejer i Skotland besidder i Virkeligheden næsten ligesaa megen Jord som 3,000 000 af dets Befolkning.» Uden paa nogen Maade at skulle benægte Rigtigheden af disse Mr. Brights Tal, kan man med god Grund paastaa, at den hele Opstilling er saa langt fra at være oplysende og vejledende, at den i højeste Grad er vildledende, hvad den vel ogsaa skal være. Hvad har en Arealberegning at betyde i det Spørgsmaal, som her er rejst, naar Talen er om et Bjergland som Skotland? Kunde man ansætte Skotlands Jorder i Hartkorn, vilde man komme til et helt andet Resultat. En Mand kunde i Danmark eje den hele Alhede uden just derfor at være nogen forfærdelig rig Mand.

Men for at vende tilbage til Indtægten af Ejendommene, saa følger det af sig selv, at ligesom de store Bjergejendomme ere forholdsvis lidet indbringende, saaledes give de Ejendomme, der som Greven af Derby's, tildels ere bebyggede af folkerige Byer, en uhyre Indtægt. Men vender man sig fra disse tvende Slags Ejendomme til den almindelige Agerjord af Middelbonitet, saa vil man finde, at der ikke er saa stor Forskjel paa den Indtægt pr. Acre, der tilflyder den store og den lille Besidder. Ganske vist ville de Smaalodder, der drives som Havejord, altid afgive en større Indtægt end almindelig Agerjord; men holder man sig til denne, vil det vistnok vise sig, at Sammenligningen nok saa ofte falder ud til Fordel for den store Ejendom, som for den lille. Rejser man i England fra Syd imod Nord, træffer man i de sydlige Grevskaber, tildels ogsaa i de vestlige og midterste, forholdsvis smaa Ejendomme, smaa Landbrug og lav Forpagtningsafgift; men jo mere man kommer imod Nord, desto større blive i Reglen Ejendomme og Landbrug og

desto højere bliver Forpagtningsafgiften, og kommer man op i Skotland, navnlig i Midlothian, træffer man kun store Landbrug og høj Forpagtningsafgift. I Grevskabet Haddington, som L. de Lavergne anser for det Grevskab i Storbritannien, hvor Agerbruget staaer højest, fandtes, saa vidt jeg kunde faa at vide, ikkun en Selvejergaard. Den var kjendelig ved at det var den eneste Gaard, som savnede den høje Skorsten o: Dampmaskinen. Den var paa omtrent 200 Acres, medens alle de andre vare paa 5—600 og derover. Men med Ejendommene, Landbrugene og Forpagtningsafgiften stiger ogsaa Velstanden, og man kan næsten paastaa, at det gjælder som en Regel, at jo højere Forpagtningsafgiften er i England, desto større er ogsaa Velstanden. Og heri er intet Mærkeligt; thi under forøvrigt lige Forhold vil det større Landbrug altid kunne svare større Afgifter end det mindre. Vistnok findes der i England som andetsteds slet bestyrede Godser, hvor gode Gaarde give Ejerne en forholdsvis lav Indtægt; men hvor ellers gode Gaarde ikkun svare en uforholdsmæssig lav Afgift, der vil man i Reglen finde, at det beror paa særegne Omstændigheder, som f. Ex. at Forpagtningskontrakterne skrive sig fra en meget gammel Dato; og at Godsejerne ømme sig ved at forandre dem. Det vilde ikke være vanskeligt her i Landet at udpege Godser, hvor Fæstebønderne svare, man kan gjerne sige, urimelig lave Afgifter; alene fordi Godsejeren finder det rigtigst saaledes. — For imidlertid at holde os til de egentlige Selvejendomme, skulle vi anføre et Par Exempler. Grevskabet Essex har paa et Fladerum af 700.000 Tdr.*) Land 694 Selvejere med imellem 100 og 200 Acres og 330 med imellem

*) Disse Arealer ere opgivne efter Lavergne.

200 og 300 Acres, og Grevskabet Kent med 720 000 Tdr. *) Land har af førstnævnte Klasse Ejendomme 588 og af sidstnævnte 256, medens det store Grevskab Northhumberland har 209 af de første og 92 af de sidste. Kent og Essex ere ogsaa de to Grevskaber, som foruden Cumberland og Westmoreland have de fleste af de oprindelige Selvejrbønder. Men hverken Kent eller Essex udmærker sig enten ved Velstand eller godt Agerbrug. Tværtimod, for disse mange smaa Selvejere gaar det stadigt tilbage, og deres Antal svinder stadigt ind. De ere i Gjennemsnit vistnok de slettest stillede Agerbrugere i England.

Da jeg i 1863 berejste Storbritannien og Irland, var jeg saa heldig at være anbefalet til en i Godsadministrationen meget kyndig Mand. Af Regeringen var det betroet ham at føre Tilsyn med Anvendelsen af de Laan, som af det Offenlige tilstaas de større Landbrugere i Northhumberland til Grundforbedring af deres Ejendomme. Han var selv Ejer af en Gaard paa 1500 Acres og desuden Godsinspektør for en meget stor Del af de Northhumberlandske Godser. Da jeg en Dag med ham red om paa et af disse Godser (Lady Waterfords), kom vi til en Gaard, hvor man var ifærd med et større Byggeforetagende, som foranledigedes ved Sammenlægning af to mindre Gaarde. Han fortalte mig ved denne Lejlighed, at saadanne Sammenlægninger maatte der jævnlig foretages, da det Dag for Dag blev vanskeligere at faa dygtige Forpagtere til mindre Gaarde. Ved samme Lejlighed udtalte han sig ogsaa om de smaa Gaarde og Ejendomme i de sydlige Grevskaber. Ifølge hans Mening vilde disse Gaarde ikke kunne holde sig ret længe. At Ejerne og Brugere endnu kunde holde det gaaende, skyldtes ene den Omstændighed, at de i Syden kunde levere en noget smuk-

kere Hvede end i Norden, men denne Omstændighed vilde ikke ret længe kunne bære dem; deres Dage, mente han, vare talte.

England har altid karakteriseret sig ved sine Landejendommers Størrelse; men det tør vel ikke nægtes, at de i det sidste Par Aarhundreder ere voxede betydeligt og at de smaa Ejendomme ere aftagne i samme Forhold. Men denne Omdeling skyldes ikke noget Lovbud, men ene og alene en dels industriel, dels social Bevægelse i det engelske Samfund. Ifølge Macaulay talte England ved Karl den Andens Død 160 000 Selvejerbønder, der nærmest kan sammenlignes med vore Bøndergaard. Det er Rester af dette Yeomanry, som endnu findes i Kent, Essex, Cumberland og Westmoreland. Hvorvidt disse Bønder oprindeligt have været Selvejere, tør Indsenderen ikke udtale nogen bestemt Mening om. Det synes imidlertid rimeligt at antage, at disse Bønder oprindeligt have staaet i et Vasal- eller Fæsteforhold til de store Lensbesiddere, og at de saa senere, navnlig under Krigene imellem den hvide og den røde Rose, have erhvervet sig fuldstændig Ejendomsret til deres Gaarde. Grunden til, at denne Selvejerbøndestand, saaledes som den fandtes paa Karl den Andens Tid, for største Delen er forsvunden, maa søges i den industrielle Retning, som Landbruget efterhaanden tog i England. Saa længe Landbruget ikke krævede Andet end den Routinedrift, som var gaaet i Arv fra Slægt til Slægt, kunde den lille Landbruger holde sig ligesaa godt som den store; men fra det Øjeblik af, at Driften blev mere rationel og desuden og paa Grund heraf krævede større og tildels meget store Driftsudgifter, faldt det den lille Landbruger svært at følge med, saa meget mere som det hører til al oprindelig Bondedrift,

uden synderlig Omsætning at leve umiddelbart af Jordens Frembringelser. Penge er og skal være en Sjældenhed hos Bonden i gammel Stil, hvorfor han ogsaa overvurderer deres Værdi. At give rede Penge ud til Forbedringer, som først ad Aare eller langt senere blive frugtbringende, har han meget ondt ved at overtale sig til. Men nu, da Landbruget Dag for Dag blev mere industrielt i sin Virksomhed, krævedes der stadig større Kapitaludlæg, som Bonden hverken kunde eller vilde gjøre Udveje til at skaffe. Da Jorden nu desuden steg stærkt i Pris, fristedes han til at sælge, saa meget hellere som den stedse tiltagende Velstand iblandt dem af den borgerlige Middelstand, som han var vant til at betragte som sine Jævnlige, truede med at gjøre ham, Bonden, til en lille Mand i Sammenligning med hvad han havde været. De dygtigere Mænd blandt Bondestanden foretrak nu at blive Forpagtere; thi som Forpagter af en større Gaard havde han med en mindre Kapital under det industrielle Landbrug langt mere Udsigt til at hævde sin Stilling og erhverve sig Formue, end som Ejer af en lille Gaard. — Jo mere Agerbruget tager en industriel Retning, desto mere vil ogsaa Forpagtning fortrænge Selvejendom; thi jo mere industrielt Agerbruget bliver, desto mere Driftskapital vil det kræve; men i dygtige Hænder vil Kapitalen forrente sig bedre som Driftskapital end hvor den samme Kapital, anbragt i Ejendom, baade skal være Kjøbesum og Driftskapital, navnlig hvor Ejendomspriserne ere for høje til at Kjøberne kunne vente en blot middelmaadig Rente af Kjøbesummen. Den industrielle Forpagter er og maa være en stiv Regnemester, dersom det ellers skal gaa for ham. Det vil derfor heller ikke vare længe, inden han vrager den mindre Forpagtning og foretrækker den

større; thi den sidste forrenter sig bedre end den første, forudsat at Forpagteren har tilstrækkelig Dygtighed og Kapital. I England bleve Forpagterne hurtigt velhavende, og i samme Grad som deres Velstand steg, fordrede de større Forpagtninger. Selv naar han bliver meget rig — den engelske Forpagter er i Reglen en velstaaende, meget hyppig en rig Mand — lader han sig sjælden friste til at købe Ejendom; thi alle de større Landejendomme ere blevne for kostbare til at forrente sig blot taaleligt. Grunden hertil ligger nær nok. Jordbesiddelsen har saa at sige overalt og altid bidraget til at nobilitere Besidderen, men i intet Land mere end i England. Hertil kommer endnu, at man i England mere end i andre Lande sætter Pris paa de Nydelser, som Landlivet skjænker. Da nu Formuen hele Landet over steg saa betydeligt, som Tilfældet har været i det sidste Aarhundrede, blev Riften om Godserne saa stærk, at de steg saa uforholdsmæssig i Pris, at Kjøberen aldrig kunde vente sig Rente af sine Penge. Der er engelske Godsejere, som ikke have mere end halvanden eller to Procent af Værdien af deres Ejendomme; thi overfor en dygtig Forpagterstand lader Forpagtningsafgiften sig ikke vilkaarlig forhøje. Den engelske Forpagter vil have sine 12, mindst 10 pCt. af de Penge, han sætter i Forpagtningen; kan han ikke beregne sig en saadan Indtægt, indlader han sig ikke paa Forpagtning. — Hvor som i England en rig og dygtig Forpagterstand staar ligeoverfor en stedse stigende Kapitalmasse, der higer efter Anbringelse i Godsejendom, vil Følgen altid blive en Tilvæxt baade i Godsernes og Forpagtningernes Størrelse.

Der gjøres jo nu og da et Forsøg paa at fremstille denne Bevægelse som fremkaldt ved Tvang fra de Rige

og Mægliges Side, men nærværende Forfatter har aldrig set Noget fremført til Forsvar for denne Paastand, som ikke var aldeles løst og uholdbart. Til alle Tider og i alle Lande vil sikkert nok nu og da kunne paavises en Achab, der bemægtiger sig Naboths Vingaard; men der er ingen Grund til at antage, at det hyppigere har fundet Sted i England end andetsteds. Ejendommenes stedse voxende Størrelse er, som sagt, en nødvendig Følge af de industrielle og sociale Forhold, saaledes som de have udviklet sig i de senere Menneskealdre.

Mr. Bright og hans radikale Meningsfæller ere meget nidkjære, naar Talen er om at angribe og mistænkeliggjøre den store Landejendom. Mon der ikke var fuld saa megen Grund til at angribe de Kapitalformuer, som besiddes af Englands Cottonlords og Merchantprinces. De ere ligesaa kolossale, og det er — hvad ogsaa Fawcett indrømmer — i Hovedsagen dem, det skyldes, at Godserne holde sig i en saa uhyre høj Pris, at de ikkun kunne kjøbes af dem, som ikke behøve at være nøjeregnende med Renterne af deres Penge. Hvor mange af disse Formuers Erhvervelse kunne taale en nærgaaende Undersøgelse? Ere de alle Frugten af hæderligt Arbejde? Hæderligt Arbejde! Ikke saa faa af dem ere erhvervede ved, hvad ikke fortjener andet eller bedre Navn end Spil, om end dette Spil foregaar paa Børsen. Der er desuden den væsenlige Forskjel imellem det store Gods og den store Kapitalformue, at medens det første altid giver sundt, nyttigt og indbringende Arbejde til en stor Mængde Mennesker, der saaledes faa Lod og Del i Godsejerens Formue, lader den store Kapitalformue, som ikke er anbragt i Handel og Industri, sig borttødsle i rent egoistiske Formaals Tjeneste, for at tilfredsstille Forfængelighed og

Pragtsyge. Vil man den store Landejendom tillivs, maa man i alle Tilfælde angribe den igjennem de store industrielle og merkantile Formuer; thi det er dem, der ere Skyld i, at Landejendommene holde sig i saa høj Pris. Saasnart en heldig Spekulant har erhvervet sig de fornødne Midler, søger han at blive Godsejer, for at faa Verden til at glemme hans Formues plebeeiske Oprindelse.

Nærværende Indsender er ikke bleven saa meget overrasket ved de store Ejendommers kolossale Omfang, som ved Antallet af de mindre og middelstore Ejendomme. Jeg havde ikke troet, at der var nær saa mange mindre Selvejendomme i England, som der virkelig er. Hvad faar man saa egentlig at vide af denne nye Doomsday Book? At der er saa og saa mange Selvejere i England, en, synes det os, temmelig tarvelig og lidet oplysende Kjendsgjerning, især under den Form den er fremstillet; thi en Arealberegning uden Hensyn til Jordbonitet er altid lidet oplysende. Med hvad Ret Mr. Bright kan stemple den store Ejendom som en stor politisk Magt, som i Generationer har været en Forbandelse for dette Land, og som nu er forfærdelig (enormous),^o maa være hans Sag. At der heri skulde ligge en større Fare end i de uhyre merkantile og industrielle Formuer, kunne vi ikke skjønne, med mindre det skulde være et Fortrin, at de sidstnævnte kunne forsvinde ligesaa hurtigt, som de ere samlede, hvad vi imidlertid anse for en Mangel, da baade deres Oprindelse og deres Forsvinden ofte tilføjer Samfundet store Tab. Naar man har paastaet, at denne Jordejendommenes Fordeling skulde true England med politiske Farer, saa turde denne Paastand snarere gjælde om de store merkantile og industrielle Formuer. De store engelske Godsejere ere meget rigere end deres Forfædre for et

Aarhundrede siden, men deres politiske Indflydelse er snarere aftagen end tiltagen. Hvad derimod de store merkantile og industrielle Formuer angaaer, da kunne de under vanskelige Forhold udsætte England for store Farer. De staa og falde med et gunstigt og ugunstigt Verdensmarked, og det er derfor ikke til at undre sig over, at deres Besiddere altfor ofte — imod deres bedre Overbevisning — blive Talsmænd for Fred for enhver Pris, hvad i Længden kan komme England dyrt til at staa, især saa længe ikke noget andet større Land blot tilnærmelsesvis er saaledes afhængigt af Verdensmarkedet. Stode alle de større Riger i samme Forhold til Verdensmarkedet, vilde de ogsaa i samme Grad være Fredsvenner. — Hvorom Alting er, vil man ramme den store Landejendom føleligt, saa maa den gøres mindre efterspurgt, og det er umuligt, saa længe de store industrielle og merkantile Kapitaler flokkes i stort Tal og overbyde hinanden; saa ofte en Ejendom kommer paa Markedet.

Denne nye Doomsday Book er vel nærmest fremkommen for at overbevise de Radikale om Falskheden af deres Paastand om de 30 000 Grundejere. Af ulige større Interesse havde det været at erfare, hvor mange Landbrug der findes i England; thi Jordens Fordeling imellem Landbrugene — uanset om de ere Ejere eller Forpagtere — giver et langt bedre Billede af Landboforholdene end en Opregning af Ejendommene; først ved at faa Tallet paa Landbrugene erfarer man, hvor mange Familier, der føre en selvstændig Tilværelse som Landbrugere. Jo mere industrielt et Agerbrug bliver, desto mere vil, som sagt, Forpagtning fortrænge Selvejerbruget; thi man fødes ligesaa lidt til at være en intelligent og dygtig Landbruger som til nogen anden Stilling. Hvor

Selvejerbruget er det fremherskende, bliver man Landmand i altfor mange Tilfælde, fordi Faderen var Landmand eller fordi Landbruget er saadan en pæn Stilling; men det industrielle Agerbrug stiller for store Fordringer til Brugeren til at tillade, at der leges med det. I England er Forpagteren det bestemmende Element i Landbruget; det er ham først og sidst, der skal appelleres til i tvivlsomme og vanskelige Landbospørgsmaal; thi han er Herre over Situationen. Stormanden kan betale saa meget han vil for Landejendommen, det bliver hans Sag; kun maa han ikke gjøre Regning paa, at han kan lade sin Forpagtningsafgift forhøje i Forhold til Kjøbesummen. Forpagteren retter sig udelukkende efter, hvad han mener at kunne faa ud af Forpagtningen, og kan han ikke faa sine 10—12 pCt. ud af sin Driftskapital, indlader han sig ikke paa Forpagtningen. Ikkun i Lande, hvor Jorden er udstykket i meget smaa Lodder, maa Lejeren lade sig byde Vilkaar, som i Virkeligheden ere Sultekaar. Der findes i England c. 100 000 Forpagtere, der i Reglen alle ere formuende, medens mange af dem ere hovedrige. Uden tilstrækkelig Driftskapital kan Ingen tænke paa at blive Forpagter i England, og ved de store Forpagtninger gjælder det der om betydelige Summer, da Forpagteren selv maa sørge for Inventarium og Besætning og desuden ikke kan gjøre Regning paa mindre Udlæg til Driften end 200 Kroner pr. dansk Tønde Land. Fastlandets Forfattere have undertiden villet fremstille den engelske Forpagter som en stakkels fortrykt Skabning, der var prisgiven sin Godsherres Luner. Intet kan være falskere end denne Opfattelse, hvad ogsaa tildels Lavergne i sin Tid har godtgjort. Endnu tydeligere fremgaar det af de Vidnesbyrd og Erklæringer, der afgaves for den

Kommission, som Philip Pusey fik nedsat i Anledning af en af ham foreslaaet Tenant-Right (Ret til Godtgjørelse for uudtømte Forbedringer for den fratrædende Forpagter). Man har saaledes udenfor England ofte beklaget de engelske Forpagtere, der have deres Forpagtninger uden Kontrakt og saaledes kunne opsiges med et halvt Aars Varsel. Denne Forpagtningsmaade er sikkert nok endnu den almindeligste i England; men det maa antages, at hvor den benyttes, sker det fordi Forpagteren foretrækker den. Med Hensyn til Lejemaalet (tenure) kom den ovennævnte Kommission til følgende Resultater. «Spørgsmaalet drejede sig selvfølgelig om de relative Fordele ved fleraarige og etaarige Forpagtninger (3: Forpagtninger med og uden Kontrakt); og Forsvarerne af de tvende forskjellige Lejemaader, vare meget lige delte, baade hvad angaar de virkelige Stemmer for eller imod, og med Hensyn til den Overbevisning og Fasthed, hvormed de forsvarede deres forskjellige Systemer.» Navnlig siden Kornlovenes Ophævelse har den engelske Forpagter næret en vis Sky for de lange Forpagtninger, som under visse Forhold kunde blive ødelæggende for ham. Allermindst, men af en anden Grund, ville Forpagterne af smaa eller mindre Landbrug binde sig for en længere Aarrække. De vilde jo derved være hindrede i at overtage større og fordelagtigere Forpagtninger. Forøvrigt skulle de etaarige Forpagtninger i Reglen forblive meget længere i de samme Forpagterfamilier end de mangeaarige Forpagtninger, især hvor Forpagteren besidder den ovennævnte Lincoln Tenant Right. Hvorom Alting er, det er Forpagterne og ikke Ejerne, som i alle disse Spørgsmaal have den afgjørende Stemme.

At der for selve Ejendommene ogsaa ligger en Beskyttelse i den Omstændighed, at de ejes af rige Familier,

som have Raad til at betale i dyre Domme for de mindre materielle Fordele — Livet paa Landet, den Anseelse, saa vel politisk som social, som vindes ved Besiddelsen af Landejendom osv. — er nu ganske vist. De staa i for høj Pris, til at det kan lønne sig for Spekulanten at købe dem i den Hensigt at sælge Træerne eller paa anden Maade udhøkre Ejendommen.

Der har i de sidste Menneskealdre rejst sig et Parti, som, hvis det kunde, gjerne vilde afskaffe de store Ejendomme strax. St. Mill, Bright og Fawcett ere de anseteste Bannerførere for dette Parti. Det er meget muligt, at en anden Fordeling af Jordejendommen kunde være heldigere, og at de store Besiddelser uden Skade for Stat eller Landbrug kunde deles i flere mindre. Det vilde vist ogsaa ske, dersom en saadan Omfordeling kunde faa Opinionen for sig, og, hvad der er ligesaa væsenligt, dersom en lignende Omfordeling kunde finde Sted med Hensyn til de kolossale industrielle og merkantile Formuer. Saa længe disse holde sig, ville de store Landejendomme aldrig kunne forsvinde for en længere Tid ad Gangen uden ved Hjælp af prohibitive Love, som man næppe nogensinde vilde give sit Minde til. Det er desuden et stort Spørgsmaal, om der vilde være vundet noget for Samfundet ved at forvise alle de største Formuer fra Landet til Kjøbstaden, det vil sige til Fabrikerne og de store Handels-huse; i vore Tanker vilde en saadan Omlægning af Formuerne være højst uheldig. Men vist er det i alle Tilfælde, at baade den store Ejendom og det store Agerbrug bæres og støttes af en meget livskraftig Opinion, som ikke er saa let at faa Bugt med. Hvad der gjør Angriberne endnu svagere, er den Omstændighed, at de saa godt som Alle savne praktisk Indsigt i Landvæsen og

Landbrug. Man kan ikke læse ret meget i deres Skrifter og Artikler, uden at denne Mangel paa virkelig Sagkundskab bliver paafaldende. Det gjælder ikke mindst om saadanne Mænd som St. Mill og Fawcett, der desuden høre til, hvad man i England kalder de Radikale; det Sidste gjælder i endnu højere Grad om Bright, hvis Partifanatisme ofte gaar til Yderligheder.

Hvor vanskeligt det vil falde at rokke ved disse Forhold ses maaske bedst af følgende Linjer af Fawcett*:

«Jeg skulde være den Sidste til at tale for en tvungen Jorddeling; jeg vilde ikke konfiskere en eneste Ejendomsrettighed; men jeg betragter Sammenhobningen af Jord i Hænderne paa et aftagende Antal Ejere som en national Ulykke, og det er dertor min Mening, at det ikke længere skulde være tilladt for vore Love at opmuntre dette voxende Onde. Ingen kan nægte, at Førstefødselsretten lettes ved den bestaaende Ret til at arvebinde og at den ogsaa fremmes ved den ophøjede Sanktion, som gives den af Intestatloven, der hævder det som et Grundprincip, at dersom en Mand dør uden Testamente, naturlig Retfærdighed da kræver, at hans Jordejendom tilfalder Arvingen (o: det ældste Barn). Et saa ondt og skadeligt Princip burde ikke længer udtales af den engelske Lov. Jeg forlanger ikke, at det skulde forbydes en Mand at testamenterer sin Ejendom til et enkelt Barn, dersom han ønsker det; men jeg vil hævde, at vor Lov ikke bør gjøre nogen Forskjel paa reel og personlig Ejendom, naar han ikke efterlader sig noget Testamente. Man vil maaske indvende, at en Forandring af vore Intestatlove, som den her foreslaaede, ikke vilde have synderlig Virkning; man vil sandsynligvis bemærke, at en Mand nu hyppigt undlader at affatte Testamente, fordi hans Ejendom, dersom han dør uden Testamente, vil blive delt i fuldkommen Overensstemmelse med hans Ønske. Man vil saaledes paastaa, at dersom de bestaaende Intestatlove bleve forandrede, vilde den allerstørste Del strax affatte Testamente, og at derfor denne Forandring af Loven vilde udøve

*) Underhusmedlem og Professor i Statsøkonomi ved Universitetet i Cambridge. Det anførte Citat findes i hans «The Economic Position of the British Labourer.» 1865.

ringe Virkning, fordi usigelig Faa vilde dø uden at efterlade Testamente. Men selv om man indrømmer Rigtigheden af denne Argumentation, afgiver den dog ingen gyldig Grund til Gunst for Bevarelsen af den Forskjel imellem reel og personlig Ejendom, som vore Love haandhæve. Menneskenes Handlinger styres af Sædvaner, og den sociale Moral maales ofte med det Konventionelles Alen. En Mand kan ikke instinktmæssig føle, at han bør efterlade alt sit Jordegods til et Barn og saaledes berige et Barn og lade alle de andre blive fattige; ikkun Sædvane og Skik kan retfærdiggjøre en saadan Handlemaade, og bliver ikke Sædvanen fortsat og faar ikke Førstefødselsretten den konventionelle Morals Stadfæstelse, naar Staten, saa ofte den skal stadfæste, hvad der maa betragtes som en Mands retfærdige Hensigter og naturlige Ønsker, hævder som en Grundsætning, at personlig Ejendom skal deles lige, men at Jordegodset udelt skal gaa til den Ældste?»

Det er i Overensstemmelse hermed, at Fawcett foreslaar først en Forandring i Intestatloven, dernæst, at Retten til at arvebinde indskrænkes saaledes, at Jordejendomme ikke — saaledes som nu er Tilfældet — kunne testamenteres til ufødte Børn.

Hvad lærer man nu egentlig af ovenstaaende Citat? At Engelskmændene i en ganske mærkelig Grad holde fast paa Førstefødselsretten, hvad Landejendommen angaar. Fawcett mener, at den foreslaaede Forandring i Intestatloven vil begrænse dens Benyttelse; men han lægger ikke Skjul paa, at Andre ere af en anden Anskuelse og mene, at en saadan Forandring af Arveloven ikke vilde have anden Virkning, end at Ingen undlod at affatte Testamente. Hvis nu, hvad man ikke er uberettiget til at antage, de Sidste have Ret, saa viser det netop, hvad Fawcett vil benægte, at Engelskmændene i at holde fast paa Førstefødselsretten ledes af om ikke en instinktmæssig, saa dog af en dybt i hans Væsen rodfæstet Følelse; en Følelse, som en slig Forandring i Loven næppe vil udrydde.

Er nu denne Forkjærlighed for Førstefødselsretten en saa unaturlig Følelse, som Mange ville paastaa? Primogenituren sætter Hensynet til Familien over Hensynet til dens enkelte Individer, den lige Arvdeling gjør netop det Modsatte. At denne Vedhængen ved Førstefødselsretten alene skulde have sin Rod i Familiestolthed eller Familieforfængelighed, er man ikke berettiget til at paastaa; men selv om saa var, er man ikke berettiget til at fordømme den, naar forøvrigt dens Virkninger ere heldbringende for Familien og dens enkelte Medlemmer. Hvem er nu egentlig den Begunstigede ved Førstefødselsretten, Arvingen eller hans Søkende? De Fleste ville naturligvis svare Arvingen. Det Svar dikteres jo ligefrem af Eudaimonismen, der i vore Dage faar flere og flere Tilhængere, fordi den prædiker en Lære, som Verdsligheden saa godt forstaar. I Henhold til denne Lære ere Guld og Gods og de Nydelser, de kunne forskaaffe, Livets højeste Gode. Men man maa dog ogsaa indrømme en anden Anskuelse dens Berettigelse. I vore Tanker er den, som er henvist til ved eget Arbejde at erhverve sit Livsunderhold mere begunstiget end den, som ved sin Formue er fritaget for Arbejde. Fordi den Førstefødte arver alt Jordegodset, behøve de yngre Børn ikke at forlade Hjemmet nøgne; tværtimod vil Førstefødselsretten være en Spore for Forældrene til at føre en økonomisk Husholdning og sørge forsvarligt for Børnenes Opdragelse og Uddannelse. Hvor de yngre Børn ved Faderens Bortgang staa blottede for alle aandelige og materielle Midler, der kan man være vis paa, at der er ført en slet Husholdning, og at den Førstefødte vilde have staaet ligesaa blottet, dersom Arvebaandet ikke havde sikret ham Gaard og Gods. Det vilde ikke være vanskeligt heri Landet at paavise Exempler i stort

Tal paa Majoratsbesiddere, som have kunnet sørge rigeligt for deres yngre Børn. Det Samme kunde i sin Tid iagtages blandt vore Fæstebønder. Fæstebaandet virkede jo ogsaa som et Slags Arvebaand, for saa vidt som ikkun et Barn kunde vente at faa Gaarden. Indsenderen kjender Fæstegaardmænd, som have kunnet udstyre alle deres fire, fem Børn med gode Bøndergaarde, dels som Fæstere, dels som Ejere. Her er imidlertid ikke Stedet til at føre et Forsvar for Arvebaand eller Førstefødselsret, der forøvrigt, som alle menneskelige Institutioner, har sine Skygge- saa vel som sine Lyssider.

En anden Hindring for de smaa Ejendommers Fremkomst, med andre Ord for Udstykning, vil Fawcett finde i de store Udgifter, der falde paa Tilvejebringelsen af de fornødne Adkomstdokumenter — rent Skjøde osv. — og som skulde tynges uforholdsmæssigt svært paa Salg og Kjøb af de smaa Landejendomme. Den Slags Udgifter ere svære i alle Lande, og vi kunne ikke udtale nogen Mening om, hvorvidt og hvor meget de ere større i England end i andre Lande. Var der imidlertid i England nogen sær Forkjærlighed for de smaa Landbrug, vilde disse Udgifter dog ikke forhindre Fremkomsten af saadanne; thi hvor en saadan Forkjærlighed hersker, skyer Libhaveren ingen Ofre; saadanne Steder betaler man indtil over fyrretyve Gange Lejeafgiften for saadanne ganske smaa Lodder. Denne Tiltrækningskraft har det lille Landbrug ikke for Engelskmanden; thi saa vilde den ogsaa gjøre sig gjældende ved Lejejorden, men netop her viser det sig, at man mere og mere vrager de smaa og foretrækker de større Forpagninger. At Faderen ved sin Død skulde ønske at dele sin Jord imellem sine Børn — hvad

her er saa almindeligt — har man i England kun yderst faa Exempler paa.

Fawcett saa vel som St. Mill og flere med disse samstemmende Forfattere have forelsket sig i Noget, som de benævne Bondedrift eller vel rettere Husmandsdrift. Saa ofte de tale om Selvejrbønder (peasant proprietors), nævne de ogsaa i samme Øjeblik Husmænd (cottagers), og man kan ikke være i Tvivl om, at det, der foresvæver dem, og det, som de anse for det Bedste, er Jordens Drift i stor Udstrækning ved Selvejrerhusmænd eller smaa Bols-mænd. At det er dette System, som tiltaler dem mest, fremgaar ogsaa af deres Paastand om, at den Jord, der drives af Ejeren og hans Familie — uden fremmed eller lejet Hjælp — drives bedre end den Jord, hvis Dyrkning ikke kan overkommes uden ved Hjælp af lejede Arbejdere. Uden fremmed Hjælp kan nu vel ikke drives mere end højst 10—12 Tdr. Land god Jord, og under vanskelige Forhold vil ogsaa Brugeren heraf trænge til Hjælp. — Hvad nu overhovedet Bondedriften angaar, tror man da virkelig, at man kan stille Tidens Ur tilbage og paany begynde med Noget, som har udspillet sin Rolle i Historien. Bondestand og Bondedrift tilhøre ubetinget det ældre Samfund og ville forsvinde med dette. Det, der skal tilstræbes, er, at Bondestanden, hvor den endnu findes, forsvinder i noget Bedre og ikke i noget Ringere. Man kunde henvise de engelske Forfattere til deres egne faa Selvejrbønder i Kent og Essex, som Dag for Dag blive fattigere og færre. For saa vidt Selvejrbønderne i Westmoreland og Cumberland staa sig noget bedre, ligger Grunden nær nok i disse Grevskabers bjergrige Beskaffenhed, som ikke give Plads for større Avlsgaarde. Selvejrbønder ville i det Hele i vore Dage næppe kunne

holde sig andetsteds, end hvor Bjerge og Klipper sætte naturlige Grænser for de enkelte Agerbrugs Størrelse.

Men det er vel heller ikke den egentlige Bondegaardsdrift, man vil have tilbage. Det er de smaa Husmands-lodder, man sværmer for. Da man nu ikke har Meget af den Slags i England, tyer man til Udlandet for at hente Exempler. Hvorledes det gik med St. Mills Henvi-sning til de fortrinlig dyrkede ganske smaa Selvejerhuslodder i Belgien, er allerede ved en tidligere Lejlighed omtalt. Jorden er ganske vist godt dreven, men ikke af Selvejere, hvoraf der findes saa saare faa i Belgien. Den meste og den bedst drevne Jord i Belgien drives af smaa forpinte Lejere. At vor egen Husmandsjord ikke er godt dreven, véd Enhver. Men at rokke de Herrer i deres idylliske Forestillinger om Herligheden og den sociale Lyksalighed, der altid skulde ledsage Husmandsdriften, er ikke saa ganske let. De savne selv alt personligt Kjendskab til Landbrug af en hvilkensomhelst Art. Et Sted siger saaledes Fawcett: «Og for at vende os til vort eget Land, kræver Mejeridrift den yderste Opmærksomhed med de mindste Enkeltheder, og som en Følge heraf vil et Mejeri ikke blive synderlig indbringende, dersom det er for stort til at Ejeren selv kan passe det tilbørlig.» Denne Paastand fremkommer til Forsvar for det ganske lille Agerbrug, som altid skulde kunne give et bedre Mejeriudbytte end de store Mejerier. Det er dog første Gang, vi have set den Paastand fremsat paa Prent, at de store Mejerier ikke skulde kunne yde ligesaa godt Smør og give ligesaa store Indtægter som de ganske smaa. — Som et Exempel paa, hvad denne Skole kan tage tiltakke med, naar den tror, at det taler for dens Sag, skulle vi anføre et Udsagn af den tidligere engelske Konsul i Kjøbenhavn, Mr. Brown,

som Fawcett tager til Indtægt. «Den første Ting, en Dansk gjør med sine Sparepenge, er at købe et Stueur, derefter en Hest og en Ko, som han lejer ud og som han har en god Indtægt af. Hans Ærgjerrigheds næste Maal er at blive en lille Jordejer, og denne Klasse Mennesker er bedre stillet end nogen anden i Danmark. Jeg kjender i Sandhed ikke i noget Land Mennesker, som have lettere ved at forskaffe sig, hvad der virkelig er nødvendigt til Livets Ophold end denne Klasse, som er meget stor i Sammenligning med Dag-lejerklassen.» Hvor mon han har Hesten og Koen, inden han har Jord? Skulde Meningen maaske være den, at han køber Hest og Ko og saa overlader dem helt og holdent til en Anden imod en aarlig Leje? Der vilde for Ejeren være mere Risiko end Indtægt ved et slikt Leje-maal, og vi have aldrig hørt om nogen saa taabelig Spekulation. Det Hele er imidlertid Snak, ret hvad en Engelskmand vilde betegne som «Maaneskin.» Ere alle Fawcetts Exempler og Citater om udenlandske Forhold ligesaa paalidelige?
